

■ ارزیابی عملکرد انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی

از دید اعضا

حمیدرضا جمالی مهمونی | محمود سنگری | امیر وفائیان

■ چکیده

هدف: ارزیابی رضایت اعضای انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی از عملکرد خود برای بهبود فعالیت‌های انجمن است.
روش/ رویکرد: پژوهش به روش پیمایشی و با استفاده از یک پرسشنامه تحت وب و ارسال پیوند آن به گروه‌های بحث موضوعی انجام شد که ۱۱۲ نفر آن را تکمیل کردند.
یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که رضایت اعضا از خبرنامه و برگزاری همایش‌ها و امور مربوط به آنها از جمله کیفیت همایش‌ها، زمان، مکان و موضوع بالاتر از سطح متوسط و در سایر جنبه‌ها و فعالیت‌ها کمتر از حد متوسط ارزیابی شده است. همچنین موفقیت انجمن در برآورده کردن انتظارات اعضا اندکی کمتر از حد متوسط ارزیابی شده است. بازدید از وبگاه انجمن، شرکت در همایش‌ها و کارگاه‌ها، و همکاری با شاخه‌های استانی رایج‌ترین شیوه‌های تعامل اعضا با انجمن بوده است. مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و علمی، افزایش دانش حرفه‌ای، دیدار دوستان و همکاران قدیمی در محافل علمی و استفاده از خدمات انجمن چهار انگیزه اصلی اعضا برای عضویت در انجمن بوده‌اند.

کلیدواژه‌ها

انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی، ارزیابی عملکرد، اعضا

ارزیابی عملکرد انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی از دید اعضا

حمیدرضا جمالی مهموئی^۱ | محمود سنگری^۱ | امیر وفائیان^۲

دریافت: ۱۳۹۳/۰۲/۰۱ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۷/۰۷

مقدمه

اگر نهاد علم را شامل مجموعه افراد (دانشمندان، پژوهشگران، نویسندگان، متخصصان و غیره)، سازمان‌ها و تشکلهای (دانشگاه‌ها، انجمن‌های علمی، مراکز تحقیقاتی) و تجمعات (کنفرانس‌ها، سمینارها، کارگاه‌ها)، امکانات و منابع (کتاب، مجلات، مراکز علمی) و هنجارها و روابط و قواعد و جو حاکم بدانیم، در می‌یابیم که یکی از عناصر اصلی و زیربنایی در این نظام نهادی، مفهوم اجتماع علمی و وجود روابط و تعامل‌های فکری و تخصصی در میان اعضای این اجتماع است (تاریخچه انجمن‌های علمی، ۱۳۸۹).

انجمن‌های علمی در ایجاد بستری مناسب برای شناخت استعدادهای علمی - تخصصی افراد جامعه، تشویق آنها برای سهم‌شدن در گسترش مرزهای دانش و شرکت در تدوین برنامه‌های توسعه ملی از جایگاه و نقش تعیین‌کننده‌ای برخوردارند. این نهادها در فرایند آموزش‌های علمی، انتقال متقابل تجربه‌ها، ارتباط بین نهادهای اجرایی و دانشگاه، اطلاع‌رسانی علمی، تشویق و شکل‌دادن خلاقیت‌ها و تعریف و اجرای پژوهش‌های بنیادی، کاربردی و توسعه‌ای نیز سهم قابل توجهی دارند (دفتر انجمن‌های علمی، ۱۳۷۹ به نقل از پیراهری، ۱۳۸۸). با توجه به اهمیت و جایگاه انجمن‌های علمی، به عنوان حلقه مفقوده جامعه مدنی، فراهم کردن بستر مناسب برای فعالیت این سازمان‌ها و تلاش برای بهبود فعالیت‌ها امری ضروری است. انجمن‌های علمی می‌توانند هم در پیشرفت علم و هم به عنوان نهادی غیردولتی مستقل در تقویت جامعه مدنی مؤثر باشند. بنابراین، ضعف این تشکلهای، عمیق‌ترین مانع شکل‌گیری

۱. دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه خوارزمی
h.jamali@gmail.com
۲. دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه خوارزمی
msangary@gmail.com
۳. دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه خوارزمی
amirvafa@gmail.com

جامعه مدنی و توسعه همه جانبه است (پیراهری، ۱۳۸۸). با ارزیابی انجمن‌های علمی، هم انجمن‌ها و هم سیاست‌گذاران در سطح کلان کشوری می‌توانند در راه تقویت آنها گام بردارند. در زمینه ارزیابی عملکرد انجمن‌ها پژوهش‌های نسبتاً کمی در خارج انجام شده است. انجمن کتابداران کانادا^۱ (۲۰۰۴)، به نقل از سوهانیان حقیقی، فتاحی و آزاد، (۱۳۸۵) پیمایشی به منظور سنجش رضایت اعضایش از عملکرد خود انجام داد تا علاوه بر تعیین مسائل کلیدی بتواند اولویت‌های کاری انجمن را نیز مشخص کند. پیمایش نشان‌دهنده ارزیابی متوسط انجمن بود. نگرانی عمده اعضا نسبت به آینده حرفه، مربوط به تأثیر فناوری و اینترنت بر حرفه کتابداری و تأمین بودجه کتابخانه‌ها عنوان شد. در ترکیه نیز اصلان^۲ (۱۹۹۵) در پیمایشی انتظارها و دیدگاه‌های اعضای انجمن کتابداری ترکیه نسبت به عملکرد آن را بررسی نمود و به مسائلی نظیر مهم‌ترین اقدام‌های انجمن و یا شیوه‌های افزایش درآمد پرداخت.

در ایران نیز برخی پژوهش‌ها در زمینه ارزیابی عملکرد انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی از دید اعضای آن انجام شده است. محسنی (۱۳۸۲) در پژوهشی به بررسی میزان مشارکت در انجمن‌های علمی و فرهنگی کشور پرداخته است. از نتایج این پژوهش این بود که مشارکت در انجمن‌های علمی و فرهنگی در ایران بسیار ضعیف است.

از نخستین و مرتبط‌ترین پژوهش‌های انجام شده در ایران پژوهشی است که توسط سوهانیان حقیقی، فتاحی و آزاد (۱۳۸۵) انجام شد که در آن عملکرد انجمن کتابداری ایران بر مبنای چهار شاخص "هویت، انسجام، مشروعیت و مقبولیت درونی" بررسی شد و مشخص گردید که انجمن در این زمینه‌ها، موفقیت نسبی داشته است. همچنین، روشن شد که بین آرای اعضای پیوسته، وابسته و دانشجویی درباره عملکرد انجمن تفاوت محسوسی وجود ندارد و با بهبود عملکرد انجمن در سه شاخص نخست، مقبولیت درونی انجمن نیز افزایش می‌یابد. پیشنهادهایی نیز در این پژوهش ارائه شد از جمله توجه بیشتر به گسترش شاخه‌های استانی انجمن، توجه به حفظ حقوق کتابداران و افزایش شأن و منزلت حرفه، اقدام برای عضویت در تشکل‌ها و سازمان‌های بین‌المللی مرتبط با حرفه، تدوین برنامه راهبردی بلندمدت برای حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی با در نظر گرفتن نیازها و توقعات روز، در نظر گرفتن توقعات صنفی کتابداران و دفاع از مطالبات حرفه‌ای آنان، تلاش برای تقویت انجمن با فعال کردن بیشتر کمیته‌ها و بهره‌گیری از توان همکاری تمامی اعضا و حفظ ارتباط با اعضا و اطلاع‌رسانی به موقع و مناسب اخبار انجمن.

پاکدامن، فهیمی فر و موسوی‌زاده (۱۳۸۸) نیز دیدگاه کتابداران پزشکی راجع به انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی ایران را مورد بررسی قرار داده و دلایل عدم عضویت

1. Canadian Library Association
2. Aslan

کتابداران و نحوه عملکرد انجمن از دیدگاه کتابداران جامعه پزشکی را به تفکیک کمیته‌های آن مشخص نموده‌اند.

پیراهری (۱۳۸۸) به بررسی وضعیت کلیه انجمن‌های علمی در شهر تهران، که تعداد آنها در زمان انجام پژوهش ۷۵ انجمن بوده است، پرداخت. نتایج این پژوهش نشان داد بیشتر انجمن‌های علمی در ایران متعلق به گروه فنی و مهندسی (۴۵/۳ درصد) و کمترین میزان متعلق به گروه کشاورزی (۴ درصد) است. بیشتر این انجمن‌ها نوپا هستند، به طوری که میانگین سابقه تأسیس آنها هفت سال است. اعضای هیئت مدیره ۴۰ درصد انجمن‌ها، کمتر از ۶ ساعت در ماه برای فعالیت‌های انجمن زمان صرف می‌کنند که نشان از مشارکت پایین آنها دارد. در سنجش میزان رعایت هنجارهای علمی مشخص شد که اکثر اعضای هیئت مدیره انجمن‌ها، اطلاعات علمی خود را به آسانی در اختیار سایر اعضا قرار نمی‌دهند (نداشتن روحیه همکاری) و در کار خود عواطف، عقاید و ارزش‌های جامعه را دخالت می‌دهند (عدم بی طرفی)، اما در عین حال دارای روحیه خلاقیت و نوآوری هستند. پیشنهاد شده که می‌توان از طرق مختلف، مثل سیستم پاداش‌دهی، برگزاری سمینارها و همایش‌ها و ارائه اطلاعات جدید به سایر اعضا، هنجارهای علمی را تقویت کرد. به طور کل، نتایج حاکی از این بود که ۴۸ درصد انجمن‌ها از عملکرد پایین، ۳۸ درصد از عملکرد متوسط و ۱۳ درصد از عملکرد بالا برخوردار بودند.

زره‌ساز، پازوکی و آزادی (۱۳۸۸) به ارزیابی جایگاه و عملکرد انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران در فرایند آموزش غیررسمی کتابداران و اطلاع‌رسانان پرداختند. در این پژوهش از میان دو گروه از اعضای انجمن مقیم در تهران و استان خراسان نمونه‌گیری طبقه‌ای صورت پذیرفت و نتایج نشان داد که از نظر اعضا، انجمن عملکرد موفقی را در برگزاری برنامه‌های آموزشی غیررسمی برای کتابداران و اطلاع‌رسانان داشته است. آزمون نشان داد که جز در دو عامل، تفاوت معناداری میان میانگین نمرات کتابداران تهرانی و خراسانی وجود ندارد. آزمون نیز نشان داد که جز در سه عامل، تفاوت معناداری میان نمرات اعضای پیوسته، وابسته و دانشجویی ارزیابی برنامه‌های آموزشی غیررسمی انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی وجود ندارد. همچنین، مشخص شد که تنها میان دو عامل "تأثیر مثبت در ارزشیابی شغلی و مناسب بودن روزها" و "زمان‌های برگزاری همایش‌های ماهانه" با عامل میزان تحصیلات رابطه معناداری وجود دارد. از سوی دیگر، نتایج تحقیق آشکار کرد که تنها میان دو عامل "تناسب موضوعات برنامه‌ها با نوع شغل اعضا" و "قابل توجه بودن حضور کتابداران در این برنامه‌ها" با عامل سابقه کار رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به ماهیت پویا و متغیر انجمن‌های علمی، ارزیابی عملکرد انجمن کتابداری و

اطلاع‌رسانی به صورت دوره‌ای و نظر به اینکه حداقل چهار سال از ارائه نتایج پژوهش‌های مرتبط قبلی (سوهانیان حقیقی و همکاران: ۱۳۸۵ و زره‌ساز و همکاران: ۱۳۸۸) می‌گذرد، انجام چنین پژوهشی ضروری به نظر می‌رسد.

مروری بر پیشینه انجمن‌های علمی در جهان

پیشینه تأسیس انجمن‌های علمی در جهان، به قرن هفدهم میلادی باز می‌گردد، زمانی که دانشمندان و فلاسفه برای مذاکره و مباحث علمی در کنار هم جمع می‌شدند تا از نتایج فعالیت‌های علمی یکدیگر آگاه شوند (براری، ۱۳۸۹). تاریخچه فعالیت انجمن‌های علمی در ایران با تشکیل جمعیت فیزیک و شیمی در سال ۱۳۱۰ با تعداد کمی از فیزیک‌دانان کشور در آزمایشگاه فیزیک دانشکده علوم دانشسرای عالی^۱ آغاز شد. به طور کل، این فعالیت‌ها به سه دوره قابل تقسیم است: دوره اول تا قبل از ۱۳۴۰ که به علت تعداد اندک متخصصان در یک رشته، فعالیت‌ها فقط شامل نشست‌ها و جلسات چند متخصص بود. دوره دوم فعالیت انجمن‌های علمی از سال ۱۳۴۰ تا ۱۳۷۰ است که نقش وزارت علوم در تشکیل انجمن‌های علمی کاملاً محسوس است. دوره سوم از سال ۱۳۷۰ با مصوبه دویست و شصت و دومین جلسه شورای عالی انقلاب فرهنگی مورخ هفتم مهر آغاز شد که بر اساس آن صدور مجوز تأسیس انجمن‌های علمی، تجدید پروانه و نظارت بر حسن انجام کار آنان، بسته به مورد، در حیطه اختیارات کمیسیون انجمن‌های علمی یکی از سه وزارتخانه "علوم، تحقیقات و فناوری"، "بهداشت و درمان و آموزش پزشکی" و "فرهنگ و ارشاد" قرار گرفت (تاریخچه انجمن‌های علمی، ۱۳۸۹).

انجمن کتابداران ایران به طور رسمی در سال ۱۳۴۵ توسط گروه کوچکی از کتابداران ایرانی که در دوران تحصیلشان در آمریکا و انگلیس تحت تأثیر فعالیت‌های انجمن‌های کتابداری این دو کشور قرار گرفته بودند به وجود آمد. این در حالی است که نخستین اقدام برای تأسیس انجمن کتابداری در سال ۱۳۴۰ توسط ۲۱ نفر از کتابداران دانشگاهی و تخصصی صورت گرفته بود که بیش از یک سال و نیم دوام نیافت. انجمن از همان آغاز کار، اعتلا بخشیدن به کتابداری ایران از طریق ترویج و آموزش کتابداری نوین را در زمره اهداف مهم خود قرار داد. پس از پیروزی انقلاب، این انجمن چند سالی دوام یافت اما قطع کمک‌های مالی و همکاری‌های سازمان‌های دولتی از یک سو و برخی عوامل سیاسی از سوی دیگر سبب انزوا و انحلال انجمن کتابداران ایران در سال ۱۳۶۰ شد (حیاتی، ۱۳۸۱).

با توجه به ضرورت تشکیل مجدد انجمن کتابداری ایران، کتابخانه ملی از آغاز سال ۱۳۷۷ فعالیت‌هایی را در این زمینه آغاز کرد. در پایان مهر این سال، نخستین همایش برای

۱. دانشگاه خوارزمی فعلی

تشکیل هیئت مؤسس برگزار شد و اعضای آن به اتفاق آرا انتخاب شدند. این انجمن این بار با نام کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران سرانجام در تاریخ ۱۳۷۹/۵/۳۱ از سوی وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری به‌عنوان انجمن علمی به تصویب رسید و اساسنامه آن در ۶ فصل، ۲۵ ماده، ۵۸ زیرماده، و ۱۷ تبصره مورد تأیید قرار گرفت (حیاتی، ۱۳۸۱). بدین ترتیب، انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران پس از برگزاری نخستین مجمع عمومی در تالار اجتماعات فرهنگسرای نیاوران (وب سایت انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران، تاریخچه انجمن) و انتخاب اعضای هیئت مدیره رسماً در اسفند ۱۳۷۹ ایجاد شد و فعالیت خود را در سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی آغاز کرد.^۱ در ابتدا کمیته‌های انتشارات، آموزش، پژوهش، روابط عمومی، همایش‌ها تشکیل شد (گزارش عملکرد انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران در دوره نخست، ۱۳۸۲، ص ۱۰) و سپس کمیته‌های برنامه‌ریزی، عضویت و سه کمیته تخصصی کتابخانه‌های عمومی، کتابخانه‌های تخصصی و کمیته فضا و معماری به انجمن اضافه شدند. همچنین، انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران طی سال‌های بعد اقدام به تشکیل شاخه‌های استانی، از جمله شاخه آذربایجان، اصفهان، خراسان، خوزستان، فارس، قم، کرمان، گیلان، مازندران، همدان و یزد نمود.

بدیهی است که تشکیل انجمن به تنهایی هدف نبوده و نیست، بلکه انجمن وسیله‌ای است که از طریق آن می‌توان بسترهای لازم را برای حل مشکلات حرفه فراهم کرد (سوهانیان حقیقی، فتاحی و آزاد، ۱۳۸۵). از طرفی، در انجمن نیز همانند هر نهاد دیگر، توفیق و دستیابی به اهداف مرهون درک صحیح، هدایت مناسب، عملکرد صحیح مدیریتی و در نهایت تعامل منطقی بین هیئت مدیره و اعضای هر سازمان است. اعضای هر سازمان همواره در جایگاه نخست توجه مدیران هستند. مشارکت و ارزیابی یک سازمان یا انجمن توسط اعضای آن می‌تواند سبب شناخت توانمندی‌ها، بررسی نقاط ضعف و قوت، شناخت آرمان‌ها و اهداف انجمن گردد. انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران به‌عنوان نماینده جامعه کتابداران در ایران لازم است نقش‌ها و مسئولیت‌های خود را بازگو کرده و برای بهتر شدن عملکرد خود نیازمند ارزیابی و سنجش عملکرد خود، توسط اعضاست.

از این رو، ارزیابی برای تعیین میزان موفقیت برنامه‌ها و اصلاح آن و گاه تدوین برنامه جدید ضروری است. این پژوهش به منظور ارزیابی عملکرد انجمن از دید کلیه اعضای آن (اعم از وابسته، پیوسته، دانشجویی و افتخاری) و انعکاس فعالیت‌های انجمن در میان جامعه کتابداری، آشنا کردن انجمن و اعضای آن با نقاط ضعف و قوت انجمن انجام شده است. این ارزیابی همچنین از این جهت ضرورت دارد که آخرین اطلاعات موجود مربوط به عملکرد انجمن دست کم به ۵ سال قبل (سوهانیان حقیقی و همکاران، ۱۳۸۵ و زره‌ساز، پازوکی و

۱. گزارش عملکرد انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران در سه دوره متوالی (دوره نخستین: ۸۲-۱۳۷۹، دوره دوم: ۸۵-۱۳۸۳ و دوره سوم: ۸۸-۱۳۸۶) و به ترتیب در ۵۴، ۴۳ و ۱۰۶ صفحه منتشر شده است.

آزادی، ۱۳۸۸) تعلق دارد و اطلاعات روزآمدی در زمینه عملکرد انجمن در دست نیست.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نوع توصیفی و با توجه به هدف، پیمایشی است. از آنجا که تعداد دقیق اعضای فعال انجمن در تهران و سایر استان‌ها مشخص نیست و سیاهه‌ای از این اعضا همراه با نشانی رایانامه وجود ندارد؛ لذا امکان نمونه‌گیری تصادفی و محاسبه حجم نمونه وجود نداشت. از این جهت، پرسشنامه از طریق ارسال به گروه‌های بحث و گردش از طریق رایانامه به افراد ارسال شد و پاسخگویان به صورت خودگزینه‌ای اقدام به پر کردن پرسشنامه کردند که در مجموع ۱۱۲ نفر این کار را انجام دادند. پرسشنامه در محیط گوگل درایو^۱ طراحی شد و تا حدودی مبتنی بر پرسشنامه مورد استفاده در تحقیق سوهانیان و همکارانش (۱۳۸۵) بود، اما با توجه به نظر هیئت مدیره انجمن تغییراتی در آن اعمال شد تا منعکس‌کننده میزان رضایت اعضا از جنبه‌های مختلف عملکرد انجمن باشد. پایایی پرسشنامه بر حسب ضریب آلفای کرونباخ بدست آمده (۰/۹۷) در حد مطلوب قرار داشت. روایی محتوایی ابزار مورد استفاده در این پژوهش با استناد به قضاوت اساتید و اعضای انجمن تأمین گردید، که پس از انجام اصلاحات و تأیید به اجرای نهایی درآمد. پرسشنامه علاوه بر پرسش‌های مرتبط با اطلاعات جمعیت‌شناختی حاوی ۲۷ پرسش با طیف لیکرت ۵ تایی (خیلی کم تا خیلی زیاد) در خصوص فعالیت‌های مختلف انجمن، ۲ پرسش با طیف ۱۰ تایی در مورد رضایت کلی اعضا از عملکرد انجمن و یک پرسش باز برای گرفتن نظرات و انتقادهای پاسخگویان بود.

یافته‌ها

۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی

از میان ۱۱۲ پاسخگو ۵۹ نفر (۵۲/۷٪) زن و ۵۳ نفر (۴۷/۳٪) مرد بودند. از نظر وضعیت کاری، شاید برخلاف انتظار، کتابداران شاغل با ۵۰ نفر بیشترین درصد را به خود اختصاص دادند و از نظر تحصیلات، افراد دارای مدرک کارشناسی ارشد با ۶۸ نفر پرجمعیت‌ترین گروه بودند و باز برخلاف انتظار، افراد دارای مدرک کارشناسی کم‌تعدادترین گروه بودند. از نظر نوع عضویت، اعضای پیوسته با ۵۲ نفر پر تعدادترین گروه بودند. میانگین سنی پاسخگویان ۳۳/۳، میانه سن آنان ۳۱/۵ و انحراف معیار آن ۷/۸ سال، کمینه سن ۲۲ و سن بیشینه آن ۶۳ سال بود (جدول ۱).

1. Google Drive

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخگویان (تعداد=۱۱۲)

وضعیت کاری			وضعیت تحصیلات			نوع عضویت		
شغل	تعداد	درصد	مدرک	تعداد	درصد	نوع	تعداد	درصد
دانشجو	۲۸	۲۵	کاردانی	۰	۰	پیوسته	۵۲	۴۶/۴
کتابدار شاغل	۵۰	۴۴/۶	کارشناسی	۱۲	۱۰/۷	وابسته	۲۵	۲۲/۳
کارمند غیر کتابدار	۸	۷/۲	کارشناسی ارشد	۶۸	۶۰/۷	دانشجویی	۳۲	۲۸/۶
هیأت علمی	۲۶	۲۳/۲	دکتر	۳۲	۲۸/۶	افتخاری	۳	۲/۷

از میان ۳۱ استان کشور، تنها از ۱۸ استان پاسخگو وجود داشت که همانطور که انتظار می‌رفت بیشترین تعداد با ۵۱ نفر مربوط به استان تهران بود (جدول ۲).

جدول ۲. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر مبنای سکونت در استان (تعداد=۱۱۲)

استان	تعداد	درصد	استان	تعداد	درصد
یزد	۲	۱/۸	خراسان جنوبی	۱	۰/۹
تهران	۵۱	۴۵/۵	همدان	۵	۴/۵
آذربایجان غربی	۱	۰/۹	خراسان شمالی	۱	۰/۹
خراسان رضوی	۱۶	۱۴/۳	مازندران	۴	۳/۶
آذربایجان شرقی	۶	۵/۴	هرمزگان	۱	۰/۹
اصفهان	۳	۲/۷	قم	۷	۶/۳
فارس	۴	۳/۶	زنجان	۲	۱/۸
گیلان	۴	۳/۶	کردستان	۱	۰/۹
البرز	۱	۰/۹	خوزستان	۲	۱/۸

۲. رضایت اعضا از عملکرد انجمن

جدول ۳ درصد فراوانی پاسخ به هر ۲۷ گویه پرسشنامه را نشان می‌دهد. برای هر پرسش یک گزینه نمی‌دائم نیز در نظر گرفته شده بود که افرادی که از آن جنبه از عملکرد انجمن اطلاع دقیق ندارند بی‌جهت مجبور به انتخاب گزینه ارزیابانه نشوند. ستون آخر میانگین کلی هر پرسش را نشان می‌دهد که اگر میانگین بالاتر از ۳ باشد یعنی بالاتر از حد متوسط است و

اگر زیر ۳ باشد یعنی کمتر از حد متوسط است. پاسخ‌ها نشان می‌دهد که رضایت اعضا تنها از موفقیت خبرنامه در برقراری ارتباط با اعضا و جنبه‌های مختلف برگزاری همایش‌ها بالاتر از سطح متوسط بوده است و در تمام سایر موارد ارزیابی کمتر از سطح متوسط بوده است که نشان دهنده نارضایتی نسبی اعضا از جنبه‌های مختلف عملکرد انجمن است. پایین‌ترین میزان رضایت مربوط به سطح علمی هیئت مدیره (میانگین ۱/۹۵) و میزان تأثیر گذاری انجمن بر نهادهای کلان کشور (میانگین ۲/۰۴) است.

جدول ۳. درصد پاسخ به پرسش‌ها (تعداد = ۱۱۲)

سؤالات	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	میانگین
۱ آگاه کردن اعضا از وظایف خود نسبت به انجمن	۲۸/۶	۳۱/۳	۲۵/۹	۴/۵	۳/۶	۲/۱۸
۲ همکاری و مشارکت اعضا با شاخه‌های استانی انجمن	۲۱/۴	۲۶/۸	۲۶/۸	۲/۷	۳/۶	۲/۲۶
۳ مشارکت اعضا در برگزاری سخنرانی‌های علمی و دوره‌های آموزشی انجمن	۰/۱۷	۲۸/۶	۲۷/۷	۱۸/۸	۴/۵	۲/۶۴
۴ پاسخگویی به مکاتبات اعضا	۲۰/۵	۲۶/۸	۳۶/۶	۰/۸	۳/۶	۲/۴۵
۵ همکاری و مشارکت اعضا با کمیته‌های علمی تخصصی انجمن	۱۸/۸	۳۵/۷	۲۱/۴	۹/۸	۳/۶	۲/۳۷
۶ همکاری و مشارکت اعضای قدیمی انجمن در افزایش تعداد اعضای حقیقی و حقوقی (داخلی و خارجی)	۱۸/۸	۳۲/۲	۲۰/۵	۱۱/۶	۳/۶	۲/۴۶
۷ نقش انجمن در پاسخگویی به درخواست‌های اعضا	۱۷/۹	۳۰/۴	۲۲/۳	۱۸/۸	۱/۸	۲/۵۲
۸ هماهنگی فعالیت‌های انجمن با نیازها و علائق حرفه‌ای اعضا	۰/۲۵	۳۷/۷	۰/۲۵	۱۱/۶	۱/۸	۲/۳۱
۹ موفقیت انجمن پاسخگویی به نیازهای علمی شما	۲۳/۲	۰/۲۵	۲۵/۹	۱۱/۶	۰/۹	۲/۳۳
۱۰ جلب مخاطب	۲۱/۴	۳۹/۵	۲۲/۳	۸/۹	۳/۶	۲/۳۴
۱۱ موفقیت خبرنامه انجمن در برقراری ارتباط با اعضا	۷/۱	۶/۳	۰/۳۳	۳۱/۳	۵/۴	۳/۲۶
۱۲ مطالب و خبرهایی که در سایت انجمن منتشر می‌شود	۰/۱۷	۳۷/۷	۲۷/۷	۹/۸	۴/۵	۲/۵۱
۱۳ طراحی سایت انجمن را از نظر ظاهر، سادگی و دسترسی به مطالب	۱۰/۷	۲۰/۵	۳۵/۷	۲۱/۴	۳/۶	۲/۸۵
۱۴ شیوه عضوگیری انجمن	۸/۹	۱۸/۸	۳۶/۶	۲۳/۲	۴/۵	۲/۹۵

سؤالات	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
۱۵	۱۷/۹	۲۵/۹	۳۱/۳	۱۵/۲	۱/۸	۰/۸
۱۶	۲۹/۵	۲۸/۶	۲۳/۲	۹/۸	۶/۳	۲/۷
۱۷	۲۸/۶	۰/۲۵	۳۷/۷	۱۳/۴	۳/۶	۱/۸
۱۸	۲۰/۵	۰/۲۵	۳۲/۱	۱۶/۱	۵/۴	۰/۹
۱۹	۳۳/۲	۰/۳۳	۳۰/۴	۰/۸	۳/۶	۱/۸
۲۰	۳۷/۵	۲۸/۶	۲۳/۲	۶/۳	۱/۸	۲/۷
۲۱	۳۹/۳	۳۲/۱	۱۷/۹	۴/۵	۲/۷	۳/۶
۲۲	۰/۸	۳/۶	۲۱/۴	۴۲/۸	۱۸/۸	۴/۵
۲۳	۴/۵	۱۵/۲	۳۶/۶	۲۸/۶	۷/۱	۰/۸
۲۴	۶/۳	۰/۸	۳۷/۵	۳۴/۸	۹/۸	۳/۶
۲۵	۱۲/۵	۱۸/۸	۳۶/۶	۱۹/۶	۲/۷	۹/۸
۲۶	۱۰/۷	۱۳/۴	۲۹/۵	۰/۳۳	۷/۱	۶/۳
۲۷	۱۳/۴	۰/۱۷	۳۱/۳	۱۲/۵	۲/۷	۳۳/۲

درباره میزان رضایت کلی اعضا از انجمن، میانگین و میانه پاسخ‌ها هر دو ۰/۰۵ و انحراف معیار ۲/۱ بود که نشان‌دهنده نرمال بودن توزیع پاسخ‌ها و تراکم آنها در اطراف میانگین است؛ به این معنی که بیشتر پاسخ‌گویان عملکرد انجمن را در حد متوسط ارزیابی کردند. اما در مورد میزان موفقیت انجمن در برآورده ساختن انتظارات اعضا، میانگین ۴/۴ و میانه ۰/۰۵ و انحراف معیار ۲/۱ نشان‌دهنده توزیع نسبتاً نرمال پاسخ‌ها و تمرکز آنها حول مرکز است که بیشتر پاسخ‌گویان در حد متوسط یا کمتر از آن موافق این مسئله بوده‌اند. پرسش دیگر، به بررسی سطح تعامل اعضا با انجمن می‌پرداخت. در ابتدا تنها سه گزینه مطرح شده بود که خود اعضا ۶ گزینه دیگر نیز (در قسمت سایر موارد) به آن اضافه کردند. یافته‌ها نشان داد بیشترین بسامد تعامل، مربوط به سرزدن به سایت انجمن (۷۲ نفر) بود، پس

از آن شرکت در همایش‌های برگزار شده توسط انجمن (۶۱ نفر)، شرکت در کارگاه‌های انجمن (۴۱ نفر)، و همکاری با شاخه‌های استانی (۲۴ نفر) در رتبه بعد قرار داشتند. همکاری با شاخه‌های استانی از موارد پیشنهادی اعضا بود که نشان می‌دهد انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی باید به شاخه‌های استانی توجه خاص داشته باشد، رتبه بعدی مشارکت در کمیته‌های انجمن (۱۴ نفر)، همکاری با دبیرخانه انجمن (۲ نفر)، عضو هیئت مدیره انجمن (۱ انتخاب)، عضو علی‌البدل هیئت مدیره (۱ نفر) و در پایان شرکت در برخی جلسات (۱ نفر) بودند.

در پاسخ به اینکه هدف از عضویت اعضا در انجمن چیست بیشترین پاسخ مربوط به مشارکت در فعالیتهای اجتماعی و علمی (۸۰ نفر) بود و افزایش دانش حرفه‌ای (۷۹ نفر)، دیدار دوستان و همکاران قدیمی در محافل علمی (۶۱ نفر)، استفاده از خدمات (۴۷ نفر) در رتبه‌های بعدی قرار داشتند. دیگر نکاتی که اعضا به آن تأکید داشتند ارتقاء جایگاه رشته و حرفه (۵ نفر)، کمک به حرفه‌مندان رشته (۳ نفر)، و فعالیت صنفی و داشتن سابقه (هر یک ۲ نفر) ذکر گردیده بود.

۳. رضایت از حوزه‌های کلی فعالیت انجمن

به منظور دستیابی به تصویر روشن‌تری از رضایت اعضا از عملکرد انجمن، امتیاز پرسش‌های مرتبط با هم جمع شد و میانگین امتیاز برای هشت بُعد (شاخص) از فعالیتهای انجمن محاسبه شد. جدول ۴ نشان می‌دهد که گویه‌های مربوط به هر بُعد از فعالیتهای انجمن کدام هستند. شماره‌های ستون پرسش‌ها به شماره پرسش‌ها در جدول ۳ اشاره دارند. داده‌ها نشان می‌دهد که در مجموع بیشترین رضایت مربوط به همایش‌هاست که با میانگین ۳/۲۲ اندکی بیش از حد متوسط است. کمترین رضایت مربوط به هیئت مدیره (۲/۲۱)، مشارکت اعضا (۲/۳۰) و اطلاع‌رسانی و روابط عمومی (۲/۳۴) دانسته شده است.

جدول ۴. توصیف نمره‌گذاری سؤالات پرسشنامه

ردیف	بعد	میانگین امتیاز	پرسش‌ها
۱	اطلاع‌رسانی و روابط عمومی	۲/۳۴	۱،۴
۲	مشارکت اعضا	۲/۳۰	۲،۳،۵
۳	عضوگیری	۲/۶۲	۱۴،۱۰،۶
۴	همایش‌ها	۳/۲۲	۲۲،۲۳،۲۴،۲۵،۲۶
۵	خبرنامه و سایت	۲/۸۷	۱۱،۱۲،۱۳
۶	فعالیت بیرونی	۲/۳۶	۱۵،۱۶،۱۸،۱۹،۲۰
۷	مخاطب‌گرایی	۲/۲۸	۱۷،۷،۸،۹
۸	هیأت مدیره	۲/۲۱	۲۱،۲۷

۴. تفاوت در رضایت میان اعضا

برای آگاهی از وجود تفاوت معنادار احتمالی میان اعضا با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مختلف از نظر میزان رضایت، یک سری آزمون‌های آماری روی میانگین امتیاز مربوط به هشت بُعد فعالیت انجمن (جدول ۴) و دیگر پرسش‌ها انجام شد که برای پرهیز از طولانی شدن مقاله، نتایج آن در زیر ارائه شده است:

• آزمون تی نمونه‌های مستقل نشان داد که هیچ تفاوت معنادار آماری میان میزان رضایت پاسخگویان زن و مرد از هیچ یک از هشت فعالیت انجمن و یا میزان رضایت کلی آنان از انجمن وجود نداشت.

• آزمون تی نمونه‌های مستقل نشان داد که هیچ تفاوت معنادار آماری میان میزان رضایت پاسخگویان زیر ۲۶ سال و پاسخگویان ۲۶ و بالاتر و یا میان پاسخگویان زیر ۳۰ سال و پاسخگویان ۳۰ و بالاتر از هیچ یک از هشت فعالیت انجمن و یا رضایت کلی آنان از انجمن وجود نداشت.

• آزمون تحلیل واریانس یک راهه نشان داد که میان پاسخگویان با سطح تحصیلات متفاوت تنها در دو مورد "اطلاع‌رسانی و روابط عمومی" و "عضوگیری" تفاوت معنادار آماری (در سطح ۰/۰۵) وجود داشت، به این صورت که میانگین رضایت از اطلاع‌رسانی و روابط عمومی در میان اعضای دارای مدرک کارشناسی (۳/۱۵) بیش از اعضای دارای مدرک دکتری (۲/۳۳) و مدرک کارشناسی ارشد (۲/۲۲) بود. در مورد رضایت از عضوگیری نیز به همین ترتیب رضایت کارشناسان (۳/۱۸) بیش از رضایت افراد دارای مدرک دکتری (۲/۸۰) و کارشناسی ارشد (۲/۴۶) بود.

• آزمون تحلیل واریانس یک راهه نشان داد که میان پاسخگویان با وضعیت شغلی متفاوت هیچ تفاوت معناداری از نظر میزان رضایت از هیچ کدام از ابعاد هشت‌گانه عملکرد انجمن وجود نداشت.

• آزمون تحلیل واریانس یک راهه نشان داد که میان پاسخگویان با نوع عضویت متفاوت هیچ تفاوت معناداری از نظر میزان رضایت از هیچ کدام از ابعاد هشت‌گانه عملکرد انجمن وجود نداشت.

• پس از محدود کردن پاسخگویان به پاسخگویان دو استان پر پاسخگو یعنی تهران و خراسان رضوی، آزمون تی نمونه‌های مستقل نشان داد که از نظر رضایت کلی یا رضایت از ابعاد هشت‌گانه عملکرد انجمن در میان پاسخگویان این دو استان تفاوت معنادار آماری وجود نداشت.

۵. نظرات و پیشنهادهای اعضای انجمن

از پاسخگویان خواسته شد تا پیشنهادهای و انتقادهای خود را در مورد عملکرد انجمن در یک پرسش باز بنویسند. در مجموع، ۳۰ نفر از ۱۱۲ نفر، یعنی حدود ۲۷ درصد پاسخ دادند که عبارت بودند از ۱۴ مرد و ۱۶ زن، با میانگین سنی ۳۴ سال که در میان آنها ۵ هیأت علمی، ۸ دانشجو و ۱۷ نفر کتابدار شاغل وجود داشت. دوازده نفر از آنان ساکن تهران و بقیه از شهرستان‌های مختلف از جمله، آذربایجان شرقی، خراسان رضوی، قم، فارس و همدان بودند. در مجموع، نظرات را می‌توان در دو دسته کلی تقسیم کرد: الف) وضعیت موجود انجمن (آنچه که هست) و ارائه نظرات و راهکارهایی جهت بهبود ب) وضعیت مطلوب انجمن (آنچه باید باشد) و لزوم تلاش برای رسیدن به چنین وضعیتی.

الف. وضعیت موجود

مهم‌ترین نظراتی که برخی ضعف‌های انجمن را نشان می‌داد به قرار زیر است:

۱. نارضایتی کلی اعضای شاخه‌های استانی از برخی فعالیت‌های انجمن کتابداری ایران (شاخه مرکزی) از جمله ضعف بودن ارتباط با شاخه‌های استانی (مشاوره، مدیریت و نظارت جدی و دوره‌ای بر برنامه‌ها و فعالیت‌های استانی انجمن‌ها و لزوم ضمانت اجرایی در تحقق اهداف و حداقل‌های مورد نیاز برای تداوم شاخه‌های انجمن)، محدود شدن این ارتباط با یکسری افراد خاص و لزوم برنامه‌ریزی انجمن کتابداری ایران برای برگزاری کارگاه‌ها و همایش‌ها در استان‌ها (به غیر از تهران) (۱ نفر از تهران و ۵ نفر از دیگر شهرها به این موضوع اشاره کرده بودند)؛
۲. عدم نظارت، پشتیبانی و حمایت (مالی و فکری) انجمن کتابداری ایران از شاخه‌های استانی (خصوصاً شاخه‌های نوپا و تازه تأسیس)؛
۳. نداشتن مهارت‌های ارتباطی مطلوب برخی از اعضای هیأت مدیره انجمن با جامعه کتابداری، به منظور جذب و بکارگیری اعضای پویا و توانمند (نسبت به اولین دوره تأسیس انجمن پس از انقلاب اسلامی). به طور مثال، یکی از افراد، که در دوره قبلی از اعضای فعال انجمن بوده بیان می‌دارد که به دلیل برخوردهای سرد و بعضاً بی‌توجهی به پیشنهادهای ارائه شده، انگیزه ادامه فعالیت در انجمن را از دست داده است؛
۴. نبود ساختار صحیح و مکانیسم مناسب در انجمن برای جذب و حفظ اعضا و عملکرد ضعیف انجمن در جذب اعضا (به خصوص دانشجویان)؛
۵. بی‌رغبتی اعضا برای مشارکت بیشتر با انجمن به دلایلی چون برآورده نشدن انتظارات کتابداران و بی‌توجهی به مسائل صنفی آنان از جمله تلاش برای بهبود وضعیت استخدامی، معشیتی و حقوقی کتابداران؛

۶. کم‌رنگ بودن فعالیت‌های انجمن در دوره جدید، کم بودن تعداد همایش‌ها با موضوعات نه چندان جذاب و مرتبط با نیازهای روز جامعه و عدم محدود شدن این فعالیت‌ها به برگزاری چند کارگاه و سخنرانی ماهانه؛

۷. عدم برگزاری جلسات هیئت مدیره به صورت منظم در برخی از شاخه‌های انجمن. به طور مثال، در یکی از این شاخه‌ها، بعد از گذشت یک سال از انتخاب هیئت مدیره، دو نفر از اعضا استعفا داده‌اند. همچنین، این اعضا همکاری و ارتباطی با یکدیگر ندارند به طوری که طی این مدت، تنها سه جلسه توسط این افراد برگزار شده است؛

۸. تمرکز اعضای هیئت مدیره انجمن بر منافع شخصی به جای تمرکز بر اهداف جمعی و عمومی انجمن.

ب. وضعیت مطلوب

۱. انجمن کتابداری ایران باید به عنوان نیروی محرکه شاخه‌های استانی عمل کند؛
۲. لزوم ارتباط بیشتر با اعضای انجمن به شیوه‌های مختلف؛
۳. ایجاد بستری مناسب جهت مشارکت و فعالیت پویاتر اعضای انجمن؛
۴. ضرورت کاهش مشغله‌های کاری مسئولان انجمن (خصوصاً شاخه اصلی) به منظور تمرکز بیشتر به فعالیت‌های انجمن؛
۵. فراهم آوردن زمینه برای مشارکت اعضا در انجام طرح‌های پژوهشی؛
۶. لزوم ارتقاء خدمات و بیگاه انجمن؛
۷. لزوم تبدیل شدن انجمن به مرجعی که صلاحیت کتابداران را تأیید می‌کند؛
۸. احساس نیاز به فعالیت‌هایی چون برگزاری همایش‌های بین‌المللی، کارهای گروهی و پروژه‌ای، بکارگیری برخی تجار ارزنده و گرفتن الگو از انجمن‌های کتابداری آمریکا و انجمن علوم اطلاع‌رسانی آمریکا و دعوت از صاحب‌نظران خارج از کشور، که در حال حاضر جای خالی آنها احساس می‌شود.
۹. فعالیت و تعامل بیشتر با رسانه‌های گروهی، مسئولان عالی رتبه، وزارتخانه‌ها و سایر انجمن‌ها و سازمان‌های مرتبط به منظور معرفی بیشتر رشته به جامعه؛
۱۰. لزوم صدور بیانیه و همچنین ارتقای سواد اطلاعاتی اعضا؛
۱۱. لزوم انجام نظرسنجی و رضایت‌سنجی از عملکرد انجمن‌های استانی و انجمن مرکز به طور جداگانه؛
۱۲. تدوین برنامه‌ریزی استراتژیک برای شاخه ایران و استان‌ها و نیز بازنگری در عملکرد و صلاحیت هیئت مدیره برخی از شاخه‌های انجمن در جهت همسویی اهداف با فعالیت‌ها؛

۱۳. نیاز به حضور بیش از پیش اعضای هیئت مدیره انجمن در مراسم‌های فرهنگی مرتبط با حوزه کتاب و کتابداری و استفاده از هرگونه فرصت برای تبیین انجمن به فعالان و مسئولان آن حوزه‌ها.

از میان پاسخ‌دهندگان برخی اشاره کرده‌اند که تعدادی از مشکلات و ضعف‌های انجمن، ریشه در مسائل فرهنگی داشته و نداشتن روحیه همکاری گروهی برای رسیدن به هدفی واحد مختص جامعه علمی کتابداری نیست، بلکه کلیه انجمن‌های علمی کشور، از این مسئله و بی‌انگیزگی علمی نسل جدید رنج می‌برند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه انجمن تمایل دارد به صورت سالانه عملکرد خود را بر اساس نظر بخشی از ذینفعان خود، یعنی اعضای انجمن، ارزیابی کند، این پیمایش عملکرد انجمن در یک سال اخیر را مورد ارزیابی قرار داده است. نتایج نشان‌دهنده وضعیت نسبتاً نامطلوب رضایت اعضا از بیشتر جنبه‌های فعالیت‌های انجمن بود. به طور اجمال می‌توان نتایج زیر را از یافته‌ها استنباط کرد:

- کمترین میزان رضایت اعضای انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی، مربوط به هیئت مدیره است که با نتایج پژوهش پیراوری (۱۳۸۸) همخوانی دارد. پژوهش پیراوری علاوه بر اینکه نشان داد هنجارهای علمی و میزان مشارکت هفتاد انجمن علمی مستقر در شهر تهران پایین است، حاکی از نداشتن روحیه همکاری و عدم بی‌طرفی در تصمیم‌های انجمن‌ها بود.
- کمترین میزان رضایت اعضا، پس از هیئت مدیره، مربوط به میزان مشارکت اعضا بود که با نتایج محسنی (۱۳۸۲) منطبق است. پژوهش وی نشان داد که مشارکت در انجمن‌های علمی و فرهنگی در ایران بسیار ضعیف است.
- رضایت اعضا از خبرنامه و برگزاری همایش‌ها و امور مربوط به آنها از جمله کیفیت همایش‌ها، زمان و مکان و موضوع و غیره بالاتر از سطح متوسط است. در حقیقت بیشترین میزان رضایت در میان اعضا مربوط به خبرنامه و همایش‌هاست. شاید علت این مسئله این باشد که خبرنامه و همایش‌ها دو جنبه از فعالیت انجمن هستند که نمود بیرونی بیشتر دارند و بیشترین تماس اعضا با انجمن از این دو شیوه است، لذا این ارتباط در ارزیابی آنها نیز تأثیر گذاشته است.
- غیر از خبرنامه و همایش، رضایت اعضا از تمامی سایر جنبه‌ها و فعالیت‌های انجمن کمتر از حد متوسط بوده است که این مسئله می‌تواند برای مسئولان انجمن هشداردهنده باشد. علت این ارزیابی ضعیف اعضا از سایر جنبه‌ها و فعالیت‌های انجمن شاید نبود ارتباط قوی، اطلاع‌رسانی مطلوب و در نتیجه ناآگاهی اعضا از کم‌وکیف فعالیت‌های

انجمن باشد که به صورت یک ارزیابی ضعیف خود را نشان داده است.

• رضایت کلی اعضا از عملکرد انجمن در حد متوسط و موفقیت انجمن در برآورده کردن انتظارات اعضا اندکی کمتر از حد متوسط بوده است. این وضعیت نیز نشان می‌دهد که انجمن از دید اعضا وضع مطلوبی ندارد و در حقیقت در مرز نارضایتی قرار دارد. این در حالی است که نتایج پژوهش مرتبط در این خصوص که توسط سوهانیان حقیقی و همکارانش (۱۳۸۵) انجام شده، حاکی از موفقیت نسبی انجمن (در دوره قبل) دارد. از این رو، به نظر می‌رسد مسئولان انجمن برای بهبود عملکرد و رضایت اعضا باید برنامه منسجمی داشته باشند. یکی از تفاوت‌های این پژوهش با پژوهش سوهانیان حقیقی و همکارانش (۱۳۸۵) این بود که با توجه به گویه‌های طرح شده در پرسشنامه، عملکرد انجمن تحت هشت بُعد و شاخص "اطلاع‌رسانی و روابط عمومی، مشارکت اعضا، عضوگیری، همایش‌ها، خبرنامه و سایت، فعالیت بیرونی، مخاطب‌گرایی و هیئت‌مدیره" ارزیابی شد، در حالی که در پژوهش سوهانیان حقیقی و همکارانش، عملکرد انجمن کتابداری ایران از دیدگاه اعضای آن بر مبنای چهار شاخص "هویت، انسجام، مشروعیت و مقبولیت درونی" بررسی شده است. البته باید توجه داشت که نوع پرسش‌ها نیز در نتایج پژوهش بی‌تأثیر نیست.

• بازدید از وبگاه انجمن، شرکت در همایش‌ها و کارگاه‌ها و همکاری با شاخه‌های استانی رایج‌ترین شیوه‌های تعامل اعضا با انجمن بوده‌اند. چند نکته در اینجا جای تأمل دارد، نخست اینکه انجمن چه شیوه‌های معمول دیگری را برای تعامل اعضا با خود فراهم ساخته است و آیا به جز موارد اصلی مطرح شده در پرسشنامه، برقراری شیوه‌های دیگر تعامل مطلوب مسئولان انجمن هست یا خیر. دیگر این که به نظر می‌رسد که بخش قابل توجهی از شرکت‌کنندگان در پیمایش از اعضای فعال و بعضاً دست‌اندرکار انجمن در شاخه‌های استانی و مرکزی بوده‌اند و این خود نشانه دیگری از ناموفق بودن انجمن در جلب مشارکت اعضا به ویژه بدنه حرفه‌ای انجمن است. سطح تحصیلات پاسخگویان که بخش قابل توجهی از آنان کارشناسی ارشد بوده‌اند نشان‌دهنده این است که شاید انجمن تا حد زیادی جنبه آکادمیک پیدا کرده است و نه جنبه حرفه‌ای.

• مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و علمی، افزایش دانش حرفه‌ای، دیدار دوستان و همکاران قدیمی در محافل علمی و استفاده از خدمات انجمن چهار انگیزه اصلی اعضا برای عضویت در انجمن بوده‌اند. با توجه به اینکه مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و علمی پربسامدترین انگیزه بوده است، از یک سو می‌توان نتیجه گرفت که انگیزه کافی در میان اعضا برای همکاری با انجمن وجود دارد؛ اما از سوی دیگر نباید فراموش کرد که این انگیزه کسانی است که هم اکنون نیز به نوعی عضو فعال هستند و انجمن آن قدر برایشان اهمیت داشته

که در این پیمایش نیز مشارکت‌کننده و نه انگیزه‌بخش بزرگی از جامعه علمی و حرفه‌ای کتابداری که یا عضو انجمن نیستند و یا اگر هستند نیز شوق کافی برای فعالیت و مشارکت ندارند. انجمن در برنامه‌ریزی‌های خود برای این گروه دوم نیز لازم است برنامه داشته باشد. از زمان انجام این ارزیابی در پایان سال ۱۳۹۲ تا زمان اصلاحات نهایی این مقاله (شهریور ۱۳۹۳) اقدام‌های ارزنده‌ای برای بهبود عملکرد انجمن صورت گرفته است که برخی نقاط ضعف آشکار شده در این پژوهش را پوشش می‌دهند و نقاط قوت را تقویت می‌کنند. از جمله اینکه وبگاه انجمن آخرین مراحل بازطراحی کامل خود را طی می‌کند که امکانات بیشتری خواهد داشت و زمینه تعامل بیشتر اعضا با انجمن را فراهم می‌آورد. اقداماتی در حال انجام است که مدیریت اعضا و عضوگیری را بهینه سازد از جمله افزودن امکان پرداخت الکترونیکی حق عضویت به سایت و اضافه کردن پایگاه‌های اطلاعاتی به سایت که فقط اعضا حق استفاده از آنها را خواهند داشت. برای تقویت همایش‌ها که مدتی دچار رکود شده بود، طرح نوعی همایش سالیانه منظم در حال تدوین است که موجب همگرایی بدنه حرفه‌ای و دانشگاهی رشته شود. در انجام این پیمایش محدودیت‌هایی نیز وجود داشت که ایجاب می‌کنند که با قدری احتیاط به نتایج و تعمیم آنها نگریست. نخست اینکه این پیمایش برای تمام کشور انجام شد و اعضای استان‌های غیر از تهران نیز پاسخگو بوده‌اند و ممکن است برخی از آنها هنگام پر کردن پرسشنامه عملکرد شاخه مرکزی را مدنظر داشته‌اند و عده دیگر، پرسش‌ها را با توجه به ارزیابی خود از عملکرد شاخه استان خودشان پاسخ داده باشند. لذا بهتر است در سال‌های آتی ارزیابی شاخه مرکزی تنها در استان تهران صورت گیرد و استان‌های دارای شاخه استانی، خود ارزیابی جداگانه‌ای برگزار کنند. نکته دیگر این که این پیمایش از ضعفی رنج می‌برد که اکثر پیمایش‌های وبی می‌برند و آن نبود چارچوب نمونه‌گیری، نبود امکان استفاده از نمونه‌گیری تصادفی و خودگزینشی بودن پاسخگویان است که پتانسیل سوءیافتگی پاسخ‌ها را افزایش می‌دهد. لذا در مورد قدرت آماری نتایج حاصل از این پیمایش و قابلیت تعمیم آنها باید محتاط بود. برای رفع این نواقص پیشنهاد می‌شود که انجمن دو کار را انجام دهد: الف) تدوین یک ابزار (پرسشنامه) استاندارد برای ارزیابی عملکرد خود که به صورت سالانه مورد استفاده قرار گیرد؛ ب) تهیه بانک اطلاعاتی روزآمد از مشخصات اعضا که هنگام انجام چنین پژوهش‌هایی بتوان نمونه‌ای تصادفی از میان آنها انتخاب کرد و از آنان دعوت به مشارکت در پژوهش نمود. همچنین پیشنهاد می‌شود در آینده پژوهش‌هایی در مورد عوامل کلیدی موفقیت و شکست انجمن‌های علمی صورت گیرد که نتایج آن در برنامه‌ریزی راهبردی این انجمن‌ها قابل استفاده باشد.

مآخذ

- براری، مرتضی (۱۳۸۹). انجمن‌های علمی در توسعه فرهنگ علمی و تقویت زیرساخت‌های علمی کشور نقش عمده‌ای دارند: گفت‌وگو با دکتر براری، دبیر کمیسیون انجمن‌های علمی در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. کتاب ماه علوم و فنون، ۴ (۴۳)، ۸-۱۰.
- پاکدامن نایینی، مریم؛ فهیمی فر، سپیده؛ موسوی‌زاده، مریم (۱۳۸۸). انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی ایران: دیدگاه کتابداران جامعه پزشکی. در کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی و جامعه پزشکی: مجموعه مقالات دومین همایش کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی، ۲۱-۲۳ آذر، (ص ۲۷۱-۲۸۹). تهران: کتابدار.
- پیراھری، نیر (۱۳۸۸). بررسی وضعیت انجمن‌های علمی. پژوهشنامه ۳۹، ۸۷-۱۲۰.
- تاریخچه انجمن‌های علمی (آبان ۱۳۸۹). کتاب ماه علوم و فنون، ۱۵۱، ۳-۷.
- حیاتی، زهیر (۱۳۸۱). انجمن کتابداران ایران. در دایرةالمعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی (ج ۱، ۳۳۸-۳۴۲). تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران.
- دلاور، علی (۱۳۸۰). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی. تهران: رشد.
- زره‌ساز، محمد؛ پازوکی، فاطمه؛ آزادی، تانیا (۱۳۸۸). ارزیابی جایگاه و عملکرد انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران در فرایند آموزش غیررسمی کتابداران و اطلاع‌رسانان ساکن استان‌های تهران و خراسان. فصلنامه کتاب، ۲۰ (۴)، ۹-۲۴.
- سوهانیان حقیقی، محمد؛ فتاحی، رحمت‌الله؛ آزاد، اسدالله (۱۳۸۵). مطالعه و نظرسنجی درباره عملکرد و نقش انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۹ (۴): ۷۳-۸۸.
- گزارش عملکرد انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران در دوره نخست ۱۳۸۲-۱۳۷۹ (۱۳۸۲). تهران: انجمن علمی کتابداری و اطلاع‌رسانی.
- محسنی، منوچهر (۱۳۸۲). مشارکت اجتماعی در ایران. تهران: آرون.
- وب سایت انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران. تاریخچه انجمن. بازیابی شهریور ۱۳۹۳، از http://ilisa.ir/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=136.
- Aslan, S. (1995). The Turkish Librarians' Association: Today and tomorrow. Paper presented at the 61st IFLA Council and General Conference' 20-26 August, Istanbul
- Canadian Library Association (2004). Membership Survey, Final Report. Retrieved October 16, 2000, from <http://www.cla.ca/commission/membersurvey.pdf>
- استناد به این مقاله:**
- جمالی مهموئی، حمیدرضا؛ سنگری، محمود و وفائیان، امیر (۱۳۹۴). ارزیابی عملکرد انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی از دید اعضای آن. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۶ (۱)، ۷-۲۴.